

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตร
สู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ
THE GUIDELINES FOR AGRICULTURAL COMMUNITY
ENTERPRISE TO BE SMART FARMER

ลักขณา อินทร์บึง

วรรณวรางค์ ศุทธชัย

อารดา ชัยเสนา

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Lakkana Inbueng

Wanwarang Suttachai

Arada Chaisena

Northeastern University, Thailand

Corresponding Author; Email: luckkhana.inb@neu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สภาพการดำเนินงานด้านการเป็นเกษตรกรต้นแบบของวิสาหกิจชุมชนการเกษตรในจังหวัดขอนแก่น 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตรในจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็น เกษตรกรต้นแบบ และ 3) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตรจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากกลุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวที่ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 144 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการศึกษาพบว่า

สภาพการดำเนินงานด้านมีความรู้ในเรื่องที่ทำ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้า และ มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การเกษตรจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ ควรดำเนินการใน 6 ด้านดังนี้ 1) ปัจจัยด้านความเป็นผู้เชี่ยวชาญ 2) ปัจจัยด้านสำนักรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม 3) ปัจจัยด้านวางแผนและพัฒนา 4) ปัจจัยด้านการอนุรักษ์และสืบทอด 5) ปัจจัยด้านการควบคุมมาตรฐานการผลิต 6) ปัจจัยด้านกระบวนการผลิต

คำสำคัญ: การพัฒนา, วิสาหกิจชุมชนการเกษตร, เกษตรกรต้นแบบ

Abstract

These research objectives were to study 1) studied of the operation of being agriculture smart farmer 2) factors that affect smart farmer 3) guidelines for the developing of agricultural community enterprises in Khon Kaen province to become a smart farmer. The data used 5 rating scale questionnaires to conduct 144 sample that were certified by Thai community product standard. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation. and factor analysis

The results of the research showed that there are six factors that smart farmer : knowledge, information for decision making, production and marking management, awareness of product quality and environment social responsibility. According to analysis results of factors and guidelines for Agricultural Community Enterprise in Khon Kaen to be a smart farmer, there are six factors that should be process which are 1) Expertise 2) Social and environmental responsibility 3) Planning and development 4) Conservation and inheritance 5) Production standard control and 6) Process.

Keywords : The guidelines, Agricultural Community Enterprise, Smart Farmer

บทนำ

เศรษฐกิจฐานรากมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืนเป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลทุกยุคทุกสมัย (พ.ศ. 2560- 2564) ได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจภาคส่วนนี้มาโดยตลอด ดังจะเห็นในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 ได้กำหนดให้การเกษตรและอาหารเป็นกลุ่มแรกในการพัฒนา และระบุภาคตะวันออกเฉียงเหนือเร่งรัดพัฒนาในเชิงพื้นที่ นอกเหนือจากการพัฒนาการเกษตรแล้ว รัฐบาลได้ให้ความสนใจกับการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรโดยสนับสนุนการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชนโดยมีการตราเป็นกฎหมาย ให้กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเจ้าของเรื่อง คู่ขนานกับกลุ่มที่พัฒนา OTOP ที่กรมการพัฒนาชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง ซึ่งมีวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนทั่วประเทศจำนวน 86,296 แห่ง มีผลประกอบการอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจระดับหนึ่ง (กรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2560)

วิสาหกิจชุมชนได้กลายมาเป็นนโยบายรัฐบาล ในการแก้ปัญหาภาพรวมของประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชน โดยคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนยังเป็นองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน สร้างรากฐานที่มั่นคงให้ประเทศ และรัฐบาลยังเห็นว่าเศรษฐกิจชุมชนซึ่งรวมถึงวิสาหกิจชุมชนด้วยนั้น เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง แต่มีเศรษฐกิจชุมชนจำนวนหนึ่ง ที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะแข่งขันทางการค้า ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ควบคู่ไปกับการเป็นเกษตรกรต้นแบบ

เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2555 นายยุคล ลิ้มแหลมทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติงานให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่

ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกำหนดนโยบายเฉพาะที่สำคัญคือ การพัฒนา “เกษตรกรไทยเป็น Smart Farmer โดยมี Smart Officer เป็นเพื่อนคู่คิด” ซึ่ง “Smart Farmer” คือเกษตรกรที่มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และ “Smart Officer” เป็นบุคลากรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีความรักเกษตรกรเหมือนญาติ มีความรอบรู้ทางวิชาการและนโยบาย ใช้เทคโนโลยีมาช่วยเหลือเกษตรกร สร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร มุ่งนาเกษตรกรสู่ Green Economy และ Zero waste agriculture มีความภาคภูมิใจในองค์กรและความเป็นข้าราชการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556)

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าการศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่จดทะเบียนตามระบบสารสนเทศ มีจำนวน 3,150 ราย ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจำนวน 31 ราย (มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2562) เท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตรในจังหวัดให้สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรต้นแบบ (Smart Farmer) ได้ และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการเป็นเกษตรกรต้นแบบของวิสาหกิจชุมชนการเกษตรในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตรในจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตรจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ได้จากผลการสัมภาษณ์และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมิน วิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษาสูงสุด อาชีพหลัก รายได้/ปีจากการทำการเกษตร ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม และ ระยะเวลาการทำการเกษตรโดยใช้คำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการเป็นเกษตรต้นแบบของวิสาหกิจ ชุมชนการเกษตรในจังหวัดขอนแก่น แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ (Likert Method) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังนี้

มีความเห็นด้วยมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
มีความเห็นด้วยมาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
มีความเห็นด้วยปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
มีความเห็นด้วยน้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

การตรวจสอบโดยการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ด้วยการนำ แบบสอบถามที่ได้มาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองกับ กลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try-out) ในการวิจัยโดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า α ตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไปถือว่าเป็นคำถามที่มีความเชื่อมั่น จำนวน 40 กลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณ ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงทั้งฉบับเป็น 0.98 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรจังหวัดขอนแก่น กลุ่มผู้ปลูกข้าว จำนวน 18 แห่ง (กลุ่มทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน, 2560) จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น จำนวน 224 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรจังหวัดขอนแก่น การกำหนดกลุ่ม ตัวอย่างโดยการคำนวณสูตร Taro Yamane ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 144 คน (ทิพย์ยา กิจวิจารณ์, 2556)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 144 คน พร้อมกับตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้อง และสมบูรณ์ของเอกสารโดยผู้วิจัย ดำเนินการจัดเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-Administration) โดยการเดินทางไปยังที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

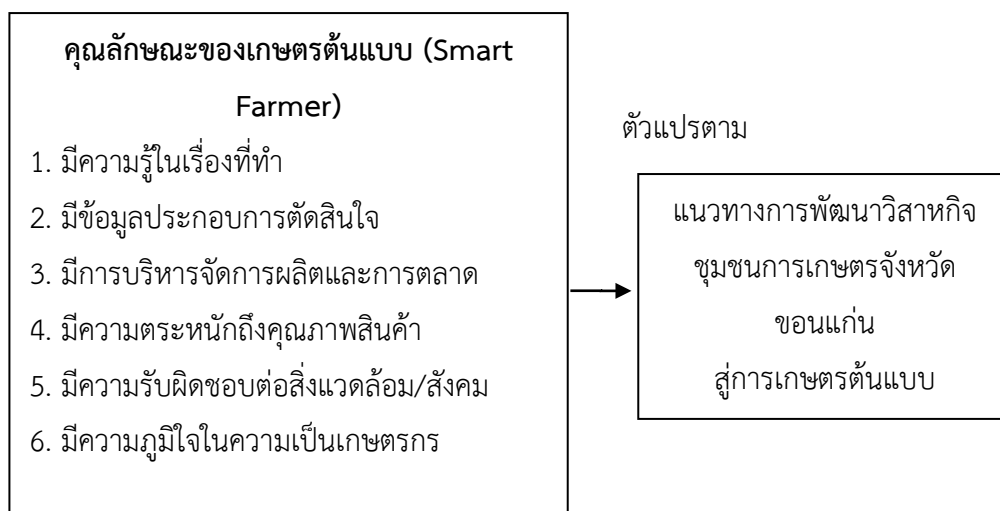
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของลักษณะประชากร โดยมีการแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบายสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกข้าวในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 144 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 55.26 หญิง จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 44.74 อยู่ในช่วงอายุ 41 – 50 ปี มากที่สุด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 29.82 รองลงมา ช่วงอายุ 51 – 60 ปี มีการศึกษาสูงสุด

ระดับ ปวส./อาชีวศึกษา มากที่สุด จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 26.32 รองลงมา ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 23.68 อาชีพหลักคือเกษตรกรรวม จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 42.11 รองลงมา รับราชการและค้าขาย จำนวน 18 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 15.79 รายได้ต่อปีจากการทำการเกษตร 50,001 – 100,000 บาท จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 28.07 รองลงมา รายได้ 100,001 - 150,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 24.56 เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 42.98 รองลงมาเป็นรองประธานกรรมการ จำนวน 25 คน และประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นระยะเวลา 10 – 15 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 32.46 รองลงมา 5 – 10 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.05 15 – 20 ปี

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนให้เป็นเกษตรกรต้นแบบ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกข้าวอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 รองลงมา ด้านการมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ด้านการมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ด้านการมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 ด้านการมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 และด้านการมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2.84

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อให้ทราบถึงตัวแปรที่สำคัญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยสถิติ Factor Analysis โดยวิธี Principal-Component Analysis (PC) และใช้วิธีหมุนแกนออร์โธโกนอลแบบวาริแมกซ์ (Varimax Orthogonal) เพื่อสกัดตัวแปรที่ไม่สำคัญออกไป โดยพิจารณาน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบ ถ้าตัวแปรใดมีน้ำหนักในองค์ประกอบต่ำกว่า .30 จะตัดตัวแปรนั้นออกไป ถ้าตัวแปรใดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันหลายค่ามากกว่า 1 องค์ประกอบ พิจารณาค่าองค์ประกอบ (ปัจจัย) จะต้องมิตัวแปร อย่างน้อย 3 ตัวแปร ถือนับได้ว่าเป็นหนึ่งองค์ประกอบ (ปัจจัย) (อุทุมพร จามรมาน, 2523, 171) การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม ได้ค่า Kaiser-Meyer-Olkin

Measure of Sampling Adequacy. : KMO เท่ากับ 0.698 ซึ่งมากกว่า .50 ตามเกณฑ์ค่าที่ Hair et al. (2006) ได้กล่าวไว้ และได้ค่า Bartlett's Test of Sphericity 2346.358, df = 465, Sig = .000 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมตริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น มืองค์ประกอบ (ปัจจัย) ที่ชัดเจนเพียง 6 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความเป็นผู้เชี่ยวชาญ 2) ปัจจัยด้านสำนักรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม 3) ปัจจัยด้านวางแผนและพัฒนา 4) ปัจจัยด้านการอนุรักษ์และสืบทอด 5) ปัจจัยด้านการควบคุมมาตรฐานการผลิต 6) ปัจจัยด้านกระบวนการผลิต

3) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนการเกษตรจังหวัดขอนแก่นสู่การเกษตรต้นแบบ

3.1 ด้านความเป็นผู้เชี่ยวชาญ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ทำ ได้เสนอแนวทางโดยการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นๆ ทั้งเกษตรอำเภอและเกษตรจังหวัดเชิญให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีผลผลิตได้มาตรฐานไปเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ทางด้านการเกษตร ฝึกฝนความเป็นผู้นำคอยให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือแก่เกษตรกรรายอื่นๆ ที่ประสบปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผลผลิตไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือปัญหาการหาตลาดรองรับ ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องวิธีการทำการเกษตรแบบเฉพาะทาง นอกจากนี้ยังควรให้มีบุคคลอื่นมาศึกษาดูงานในแปลงเกษตรเพื่อนำไปพัฒนาการเกษตรของตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นๆ และเพื่อให้ได้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นเกษตรกรต้นแบบด้วย

3.2 ด้านสำนักรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรต้นแบบควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) ทั้งการส่งเสริมให้มีการเทคโนโลยีชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืช ลดการใช้เคมีกำจัดศัตรูพืช การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การไม่เผาพื้นที่การเกษตรเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว ตลอดจนควรมีการพัฒนาในด้านการส่งเสริมให้มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งบ้าน วัด และชุมชนโดยการให้ความช่วยเหลือทางด้านการให้ความรู้ การบริจาคทรัพย์สินหรือสิ่งของที่

สามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อไปได้ หรืออาจจะให้ความช่วยเหลือชุมชนโดยการบำเพ็ญประโยชน์ในงานเทศกาลหรือสถานที่ต่างๆ โดยการนำความรู้ที่มีไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.3 ด้านวางแผนและพัฒนา แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรต้นแบบ โดยเสนอแนวทางให้เกษตรกรต้นแบบสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร ด้านการตลาด หรือด้านการประชาสัมพันธ์ทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ ทั้ง Internet, Mobile Phone, Smart Phone มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้ และเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกระจายการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ มีการประชาสัมพันธ์และเป็นการส่งเสริมด้านการตลาดต่อไปในอนาคต

3.4 ด้านการอนุรักษ์และสืบทอด แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร เกษตรต้นแบบควรมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร ต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ตลอดเวลา ทั้งพื้นที่ของตนและพื้นที่โดยรอบ ต้องเป็นผู้ที่มีความรักและความห่วงใยพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้เพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้สืบทอด ควรเป็นผู้ที่มีความสุขและความพึงพอใจในการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยการทำการเกษตรในแปลงเกษตรพื้นที่ของตนเองหรือของครอบครัว ซึ่งผลผลิตต้องสามารถทำให้มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืน

3.5 ด้านกระบวนการผลิต แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นเกษตรต้นแบบ ในด้านการผลิตที่ดี ผลผลิตควรเป็นการผลิตที่ตรงเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ จึงควรมีการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยด้านการผลิต ด้านแรงงาน และทุน ฯลฯ พัฒนาความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้สามารถนำผลผลิตไปจำหน่ายได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือให้ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมาออกร้านจำหน่ายสินค้าเมื่อมีผลผลิตที่เหลือจากการจำหน่าย ควรมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เพื่อความสวยงาม ซึ่งอาจจะนำไปขายควบคู่ไปกับสินค้าหลักของกลุ่ม ซึ่งจะตรงกับนโยบายของรัฐที่ว่ามีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)

3.6 ด้านการควบคุมมาตรฐานการผลิต แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีการตระหนักรู้ถึงคุณภาพสินค้า ควรให้เกษตรกรมีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดแบบปลอดภัย ผลผลิตทางการเกษตรต้องปลอดภัยทุกชนิด ควรให้เกษตรกรที่ต้องการเป็นเกษตรกรต้นแบบได้เข้าร่วมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านความเป็นผู้เชี่ยวชาญ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ทำ ได้เสนอแนวทางโดยการฝึกฝนความเป็นผู้นำคอยให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือแก่เกษตรกรรายอื่นๆ ที่ประสบปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผลผลิตไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือปัญหาการหาตลาดรองรับ ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องวิธีการทำการเกษตรแบบเฉพาะทาง นอกจากนี้ยังควรให้มีบุคคลอื่นมาศึกษาดูงานในแปลงเกษตรเพื่อนำไปพัฒนาการเกษตรของตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือหน่วยงานอื่นๆ และเพื่อให้ได้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นเกษตรกรต้นแบบด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิยา ศรีทัดจันทา และคณะ (2558) แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย ความคิดเห็นต่อแนวทางพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เห็นด้วยมากกับแนวทางการพัฒนา ในประเด็น ที่ผลักดันให้ เกษตรกรรุ่นใหม่มีบทบาททางสังคม และฝึกความเป็นผู้นำ ประสานการอบรม ดูงานที่น่าสนใจ จัดทำแผนงาน โครงการเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ และ ประชาสัมพันธ์ผลงานเกษตรกรรุ่นใหม่ ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่

2. ด้านสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรต้นแบบควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) ทั้งการส่งเสริมให้มีการเทคโนโลยีชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืช ลดการใช้เคมีกำจัดศัตรูพืช การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การไม่เผาพื้นที่การเกษตรเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา พงษ์การณยภาส และคณะ (2550) ศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการจัดหลักสูตรการถ่ายทอด เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่

จังหวัดแพร่ พบว่าอาชีพเกษตรกรรมช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม อาชีพเกษตรกรรมส่งเสริมให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม อาชีพเกษตรกรรมสามารถสร้างฐานะให้ดีขึ้นได้ ระบบการเมืองการปกครองปัจจุบันส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรสามารถเป็นผู้นำสังคมได้ เกษตรกรควรนำหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้ร่วมกับ อาชีพ เกษตรกรรม เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมได้ด้วยตนเอง

3. ด้านวางแผนและพัฒนา แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรต้นแบบ โดยเสนอแนวทางให้เกษตรต้นแบบสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร ด้านการตลาด หรือด้านการประชาสัมพันธ์ทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ ทั้ง Internet, Mobile Phone, Smart Phone มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการ ผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกระจายการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ มีการประชาสัมพันธ์และเป็นการส่งเสริมด้านการตลาดต่อไปในอนาคตซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภณิศร์ เต็มสงวนวงศ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสู่ความสำเร็จทางธุรกิจผู้ประกอบการที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลของการวิจัยพบว่า ธุรกิจมีการวางแผน ปฏิบัติตาม แผน และทบทวน ปรับปรุงแผนงานอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนการผลิต มีช่องทางการจำหน่ายตั้งแต่ 1-10 ช่องทางและทุกธุรกิจใช้การส่งเสริมการตลาดหลากหลายวิธีร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤชดา พงษ์การัญญาส และคณะ (2550) กล่าวว่าเกษตรกรควรมีความรู้ด้าน การตลาดสินค้าเกษตร และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบ Internet มีความจำเป็นต่ออาชีพเกษตรกรรม

4. ด้านการอนุรักษ์และสืบทอด แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความภูมิใจ ในความเป็นเกษตรกร เกษตรต้นแบบควรมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร ต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ตลอดเวลา ทั้งพื้นที่ของตนเองและพื้นที่โดยรอบ ต้องเป็นผู้ที่มีความรักและความห่วงใยพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้เพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้ สืบทอด โดยการทำการเกษตรในแปลงเกษตรพื้นที่ของตนเองหรือของครอบครัว สอดคล้องกับ พิมพรรณ อนันตเสรี และนางสาวพอใจ คล้ายสวน (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดอำนาจเจริญ การถ่ายทอดความรู้ หรือภูมิปัญญาเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า มีการถ่ายทอด

ความรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว อยู่ในระดับมากร้อยละ 62.5
อภิปรายผลได้ว่าการเป็นเกษตรกรต้นแบบต้องมีการผลิตผลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ไปสู่คนรุ่นต่อไป

5. ด้านกระบวนการผลิต แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นเกษตรกรต้นแบบ
ในด้านการผลิตที่ดี ผลผลิตควรเป็นการผลิตที่ตรงเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ จึงควรมีการพัฒนา
ความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยด้านการผลิต ด้านแรงงาน และทุน ฯลฯ พัฒนา
ความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้สามารถนำผลผลิตไปจำหน่าย
ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือให้ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมาออกร้านจำหน่ายสินค้า เมื่อมี
ผลผลิตที่เหลือจากการจำหน่าย ควรมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัย
ของ พิมพรรณ อนันตเสรี และนางสาวพอใจ คล้ายสวน (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจ
ชุมชนส่งเสริมการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดอำนาจเจริญ
วิสาหกิจชุมชนที่มีสมาชิกทำนาพันธุ์ข้าว พบว่า ส่วนใหญ่มีการกำหนดแผนการผลิตหรือ
ข้อตกลงในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 92.9 โดยมีการถ่ายทอดแผนการผลิต หรือข้อตกลงในการ
ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไปสู่สมาชิก และสมาชิกสามารถปฏิบัติตามแผนการผลิต หรือข้อตกลงใน
การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้เท่ากัน อภิปรายผลได้ว่าการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบควรมี
กระบวนการผลิตที่มีแผนงานการผลิต การจัดการแรงงานตลอดทั้งการหาตลาดรองรับ

6. ด้านการควบคุมมาตรฐานการผลิต แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีการ
ตระหนักรู้ถึงคุณภาพสินค้า ควรให้เกษตรกรมีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพตรงตาม
ความต้องการของตลาดแบบปลอดภัย ผลผลิตทางการเกษตรต้องปลอดภัยเคมีทุกชนิด
ควรให้เกษตรกรที่ต้องการเป็นเกษตรกรต้นแบบได้เข้าร่วมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ
มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP
GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา พงษ์การัญญาส
และคณะ (2550) พบว่าทางด้านพืชศาสตร์ ระบบเกษตรแบบยั่งยืนต้องสอดคล้องกับระบบ
นิเวศ มีการ รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพ ที่สมบูรณ์ รวมทั้งระบบนิเวศการเกษตร
อย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ หรือสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ พืช หรือ
สัตว์ ตลอดจนสิ่งมีชีวิต ขนาดเล็กในดินควรได้รับการดูแลจัดการให้มีความสมดุลและมี
สุขภาพที่ดี โดยนาระบบการ จัดการปรับปรุงบำรุงดินและการดูแลสภาพของพืชสัตว์และ
มนุษย์ โดยกระบวนการทางชีววิทยา (การควบคุมกันเอง) มาใช้ รวมทั้งน้ำทรัพยากรท้องถิ่น

มาใช้ประโยชน์ แต่ขณะเดียวกันก็มี มาตรการป้องกันการสูญเสียธาตุอาหาร มวลชีวภาพ และพลังงานรวมทั้งป้องกันการเกิดมลพิษ ต่าง ๆ ตลอดจนควรเน้นให้มีการใช้แหล่ง ทรัพยากรและพลังงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้ แนวทางการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นให้เป็นเกษตรกรต้นแบบอย่างยั่งยืน ต้องอาศัย องค์ประกอบหรือปัจจัย 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความเป็นผู้เชี่ยวชาญ 2) ด้านสำนึกรับผิดชอบ ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม 3) ปัจจัยด้านวางแผนและพัฒนา 4) ด้านการอนุรักษ์และสืบทอด 5) ด้านการควบคุมมาตรฐานการผลิต 6) ด้านกระบวนการผลิต จึงจะสามารถส่งผลให้ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นให้เป็นเกษตรกรต้นแบบได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน สามารถนำแนวการพัฒนาให้เป็นเกษตรกรต้นแบบ แบบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้ได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การเป็น เกษตรกรต้นแบบ มีองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ ด้านความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านสำนึกรับผิดชอบ ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านวางแผนและพัฒนา ด้านการอนุรักษ์และสืบทอด ด้านการ ควบคุมมาตรฐานการผลิตและกระบวนการผลิต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการถอดบทเรียนของ เกษตรกรต้นแบบ (Smart Farmer) ถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการทำการเกษตรต้นแบบ โดยศึกษา จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรกำหนดให้เป็นต้นแบบ การศึกษา

2.2 ควรวิจัยความเป็นวิสาหกิจชุมชนการเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในจังหวัดขอนแก่น โดยให้ความเข้มข้น ความเข้มแข็ง ความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความคิดเห็นต่อเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง สังคมแห่งการแบ่งปัน ในด้านความรู้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2560 จาก <https://smce.doe.go.th/>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). *คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer*. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2560 จาก <https://www.opsmoac.go.th/strategic-files-391191791803>
- กฤษดา พงษ์การณียภาส และคณะ. (2550). *ศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการจัดหลักสูตรการถ่ายทอด เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ จังหวัดแพร่*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตแพร่.
- ทิพย์ กิจวิจารณ์. (2556). *วิธีวิทยาการวิจัยและสถิติเพื่อการวิจัยทางการศึกษา*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- นันทิยา ศรีทัตจันทา และคณะ. (2558). *แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในจังหวัดเลย*. การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5.
- พิมพ์พรณ อนันตเสรี และนางสาวพอใจ คล้ายสวน. (2555). *การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ในเขตปฎิรูปที่ดินจังหวัดอำนาจเจริญ*. รายงานการวิจัย. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.).
- มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน. (2562). สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2562 จาก <http://tcps.tisi.go.th/>
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). *สถิติประยุกต์สำหรับนักวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภณิศร์ เต็มสงวนวงศ์. (2556). *ปัจจัยสู่ความสำเร็จทางธุรกิจผู้ประกอบการที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่*. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 1(1), 31-41.